

23.04.2012

16.4 Delbrøkkoppspalting (via eksempler) (antideriverte til rasjonale funksjoner)

①

Alle polynomer av grad n har antideriverte

som er polynomer av grad $n+1$.

$$\left(\int x^n dx = \frac{x^{n+1}}{n+1} + C \quad n \neq -1 \right)$$

Antideriverte til rasjonale funksjoner på formen

$$\frac{p(x)}{ax+b}$$

$p(x)$ polynom :

Ved polynomdivisjon : $\frac{p(x)}{ax+b} = S(x) + \frac{k}{ax+b}$

$S(x)$ polynom ..

$$\int \frac{1}{ax+b} dx$$

bruker linear substitusjon

$$u = ax+b$$

$$u' = a$$

$$du = a dx$$

$$\frac{1}{a} du = dx$$

$$\int \frac{1}{u} \frac{1}{a} du$$

$$= \frac{1}{a} \ln|u| + c$$

$$= \frac{1}{a} \ln|ax+b| + c$$

$$\int \frac{p(x)}{ax+b} dx = \int S(x) + k \cdot \frac{1}{ax+b} dx$$

$$= \underline{\int S(x) dx + k \cdot \frac{1}{a} \ln|ax+b| + c}$$

②

ex $\int \frac{x^2+1}{x-1} dx$

polynomdivisjon :

$$\begin{array}{r} x^2+1 : x-1 = x+1 \\ \underline{(x^2-x)} \\ x+1 \\ \underline{x-1} \\ 2 \leftarrow \text{rest} \end{array}$$

$$\begin{aligned} \int \frac{x^2+1}{x-1} dx &= \int x+1 + \frac{2}{x-1} dx \\ &= \frac{x^2}{2} + x + 2 \int \frac{1}{x-1} dx \\ &= \frac{x^2}{2} + x + 2 \ln|x-1| + C \end{aligned}$$

ex $\int \frac{2x^3+x^2-8x}{2x-3} dx$

polynomdivisjon : $2x^3+x^2-8x : 2x-3 = x^2+2x-1$

$$\begin{array}{r} 2x^3+x^2-8x \\ \underline{2x^3-3x^2} \\ 4x^2-8x \\ \underline{4x^2-6x} \\ -2x \\ \underline{-2x+3} \\ -3 \end{array}$$

$$\begin{aligned} \int \frac{2x^3+x^2-8x}{2x-3} dx &= \int x^2+2x-1 - \frac{3}{2x-3} dx \\ &= \frac{x^3}{3} + x^2 - x - \frac{3}{2} \ln|2x-3| + C \end{aligned}$$

oppg $\int \frac{x^2}{2x+1} dx$

③ $= \int \frac{1}{2}x - \frac{1}{4} + \frac{1/4}{2x+1} dx$
 $= \frac{x^2}{4} - \frac{x}{4} + \frac{1}{4} \cdot \frac{1}{2} \ln|2x+1| + C$
 $= \frac{1}{4} (x^2 - x) + \frac{1}{8} \ln|2x+1| + C$

Eksempler på delbrøksoppspalting:

$\frac{1}{x(x-1)}$ er lik $\frac{A}{x} + \frac{B}{x-1}$

for konstanter A og B.

Vi bestemmer A og B:

$\frac{1}{x(x-1)} = \frac{A}{x} + \frac{B}{x-1}$ (finner fellesnevner)
 $= \frac{A(x-1) + Bx}{x(x-1)}$, sammenligner tellerne

$1 = A(x-1) + Bx$ (for alle x)

Metode 1: "setter inn gunstige x-verdier og løser for A og B"

setter $x=1$: $1 = A \cdot 0 + B \cdot 1 = B$

$x=0$: $1 = A(-1) + B \cdot 0 = -A$

så $B=1$ og $A=-1$.

Metode 2: $0 \cdot x + 1 = (A+B)x - A$

så $A+B=0$ og $1 = -A$.

Derfor er $A=-1$ og $B=1$.

sammenligner koeffisientene til polynomene i tellerne.

$$\textcircled{4} \quad \frac{1}{x(x-1)} = \frac{1}{x-1} - \frac{1}{x}$$

$$\begin{aligned} \int \frac{1}{x(x-1)} dx &= \int \frac{1}{x-1} - \frac{1}{x} dx \\ &= \ln|x-1| - \ln|x| + c \\ &= \underline{\underline{\ln \left| \frac{x-1}{x} \right| + c}} \end{aligned}$$

$$\text{ex} \quad \int \frac{1}{x^2-1} dx$$

$$= \int \frac{1}{(x+1)(x-1)} dx$$

$$\begin{aligned} \frac{1}{(x+1)(x-1)} &= \frac{A}{x+1} + \frac{B}{x-1} && \text{delbrøkesoppsplitting} \\ &= \frac{A(x-1) + B(x+1)}{(x+1)(x-1)} \end{aligned}$$

$$\text{Derfor er } 1 = A(x-1) + B(x+1)$$

$$\text{Setter } x=1 : \quad 1 = A \cdot 0 + B \cdot 2 \quad \text{så } B = \frac{1}{2}$$

$$x=-1 : \quad 1 = -2A + 0 \quad \text{så } A = -\frac{1}{2}$$

$$\begin{aligned} \int \frac{1}{x^2-1} dx &= \int \frac{1}{2} \left(\frac{-1}{x+1} + \frac{1}{x-1} \right) dx \\ &= \frac{1}{2} \left(-\ln|x+1| + \ln|x-1| \right) + c \\ &= \underline{\underline{\frac{1}{2} \ln \left| \frac{x-1}{x+1} \right| + c}} \end{aligned}$$

$$\textcircled{5} \quad \text{ex} \quad \int \frac{-x+2}{2x^2+x-1} dx$$

Faktoriserer $2x^2+x-1$: -1 er en rot.
så $(x+1)$ er en faktor.

$$2x^2+x-1 = (x+1)(2x-1)$$

Delbrøksoppspalting:

$$\frac{-x+2}{(2x-1)(x+1)} = \frac{A}{x+1} + \frac{B}{2x-1}$$
$$= \frac{A(2x-1)}{(2x-1)(x+1)} + \frac{B(x+1)}{(2x-1)(x+1)}$$

$$-x+2 = A(2x-1) + B(x+1)$$

setter inn $x=-1$: $3 = A(-3) + B \cdot 0$ så $A = -1$.

$x = \frac{1}{2}$ $-\frac{1}{2}+2 = A \cdot 0 + B\left(\frac{3}{2}\right)$

$$\frac{3}{2} = B\left(\frac{3}{2}\right) \quad \text{så } \underline{B = 1}$$

(alternativt : $-x+2 = (2A+B) \cdot x + (-A+B)$)

$$\int \frac{-x+2}{2x^2+x-1} dx = \int \frac{-1}{x+1} + \frac{1}{2x-1} dx$$

$$= -\ln|x+1| + \frac{1}{2} \ln|2x-1| + c$$

$$= \underline{\underline{\ln\left(\frac{\sqrt{|2x-1|}}{|x+1|}\right) + c}}$$

Oppg

$$\int \frac{5x+4}{x^2+x-2} dx$$

(6)

$x=1$ er en rot til x^2+x-2 , så $(x-1)$ er en faktor i x^2+x-2 .

$$x^2+x-2 = (x+2)(x-1)$$

$$\frac{5x+4}{(x+2)(x-1)} = \frac{A}{x+2} + \frac{B}{x-1}$$

$$5x+4 = A(x-1) + B(x+2)$$

setter inn $x=1$: $9 = A \cdot 0 + B \cdot 3$ så $B=3$

$x=-2$: $-6 = A(-3)$ så $A=2$

$$\int \frac{5x+4}{x^2+x-2} dx = \int \frac{2}{x+2} + \frac{3}{x-1} dx$$

$$= 2 \ln|x+2| + 3 \ln|x-1| + c$$

⑦ Hvis graden til teller i et rasjonalt uttrykk er større eller lik graden til nevneren utføres polynomdivisjon først.

$$\frac{p(x)}{q(x)} = S(x) + \frac{r(x)}{q(x)}$$

p, q og s polynomer

$\deg r < \deg q$.
(graden)

ex $\int \frac{x^3 + 2}{x^2 - 1} dx$

polynomdivisjon: $x^3 + 2 : x^2 - 1 = x$

$$\frac{x^3 - x}{x + 2}$$

$$\frac{x^3 + 2}{x^2 - 1} = x + \frac{x + 2}{x^2 - 1}$$

Delbrøks-
oppspalting:

$$\frac{x + 2}{x^2 - 1} = \frac{x + 2}{(x - 1)(x + 1)} = \frac{A}{x - 1} + \frac{B}{x + 1}$$

tellerne: $x + 2 = A(x + 1) + B(x - 1)$

setter inn $x = 1$ $3 = A \cdot 2$ så $A = \frac{3}{2}$

$x = -1$ $1 = B(-2)$ så $B = -\frac{1}{2}$

$$\int \frac{x^3 + 2}{x^2 - 1} dx = \int x + \frac{3}{2} \cdot \frac{1}{x - 1} - \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{x + 1} dx$$

$$= \frac{x^2}{2} + \frac{3}{2} \ln|x - 1| - \frac{1}{2} \ln|x + 1| + c$$

$$= \frac{1}{2} (x^2 + 3 \ln|x - 1| - \ln|x + 1|) + c$$

Substitusjon kan i blant forenkles integralsene

$$\textcircled{8} \quad \int \frac{1}{x(x^2-1)} dx = \int \frac{1}{x(x-1)(x+1)} dx$$

$$\frac{1}{x(x-1)(x+1)} = \frac{A}{x} + \frac{B}{x-1} + \frac{C}{x+1}$$

Løsningen er $A = -1, B = C = \frac{1}{2}$.

$$\int \frac{1}{x(x^2-1)} dx = \int \frac{-1}{x} + \frac{1}{2} \left(\frac{1}{x-1} + \frac{1}{x+1} \right) dx$$

$$= -\ln|x| + \frac{1}{2} \ln|(x-1)(x+1)| + C$$

$$= \frac{1}{2} (\ln|x^2-1| - 2\ln|x|) + C = \underline{\underline{\frac{1}{2} \ln \left| \frac{x^2-1}{x^2} \right| + C}}$$

Alternativt kan vi bruke substitusjon:

$$\text{La } u = x^2 \quad \frac{du}{dx} = 2x$$

$$du = 2x dx$$

$$\int \frac{1}{x(x^2-1)} dx = \int \frac{2x}{2x^2(x^2-1)} dx$$

(substitusjon)

$$= \int \frac{du}{2u(u-1)} = \int \frac{1}{2} \left(\frac{1}{u-1} - \frac{1}{u} \right) du$$

$$= \frac{1}{2} (\ln|u-1| - \ln|u|) + C$$

$$= \underline{\underline{\frac{1}{2} \ln \left| \frac{x^2-1}{x^2} \right| + C}}$$

$$\text{Generelt: } \int \frac{1}{x} r(u) dx = \int \frac{nx^{n-1}}{nx^n} r(u) dx$$

$$= \frac{1}{n} \int \frac{1}{u} \cdot r(u) du \quad \text{hvor } u = x^n.$$